

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляев В. Древнерусская музыкальная письменность / Виктор Беляев. – Советский Композитор, 1962. – 132 с.
2. Грушевський М. Історія України-Русі. – Ч. I. / М. Грушевський. – К., 1994. – 736 с.
3. Ісаєвич Я. Братства та їх роль у розвитку української культури XV–XVI ст. / Ярослав Ісаєвич. – К. : Наукова думка, 1966. – 251 с.
4. Корній Л. Історія української музики. – Ч.1. (від найдавніших часів до середини XVIII ст.) / Л. Корній. – Київ–Харків–Нью-Йорк, 1996. – 314 с.
5. Маценко П. Нариси до історії до української церковної музики / Павло Маценко. – Ровен ; Вінніпег : [б.в.], 1968. – 151 с.

УДК 78.072; 314.743

Г. В. КАРАСЬ

**СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ**

У статті розглянуто спроби розбудови соціологічної інфраструктури музичної культури в українській діаспорі, зокрема створення соціологічних та науково-освітніх інституцій для підготовки музикознавців. Звернено увагу на соціологічні мотиви у музикознавчих та публіцистичних статтях, на зв'язки української музичної культури з культурами інших народів, висвітлення нових музичних явищ, зокрема джазу, виховання музичного смаку і розуміння музики у слухацької публіки, якості музики, святкувань та концертів, культурного середовища емігрантів.

Ключові слова: соціологія, музична культура, діаспора, музикознавство, публіка, культурне середовище.

А. В. КАРАСЬ

**СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ
УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ**

В статье рассмотрены попытки создания социологической инфраструктуры музыкальной культуры в украинской диаспоре, в частности открытие социологических и научно-образовательных институций для подготовки музыковедов. Обращено внимание на социологические мотивы в научных и публицистических статьях, на взаимосвязи украинской музыкальной культуры и культур других народов, освещение новых музыкальных явлений, в частности джаза, воспитание музыкального вкуса и понимания музыки слушателями, качества музыки, празднований и концертов, культурной среды эмигрантов.

Ключевые слова: социология, музыкальная культура, диаспора, музыковедение, публика, культурная среда.

G. V. KARAS

**SOCIOLOGICAL ASPECTS OF MUSICAL CULTURE
OF UKRAINIAN DIASPORA**

Sociology of music culture in Ukraine till the time of its independence proclamation was the theme of taboo. Just only nowadays feature stories of music sociology of author's collective headed by Professor Lyubov Kyianovska were published. However they elucidate only some items. Nowadays there is no created theory, which would learn Ukrainian music, as socio cultural system. During XX

century the Ukrainians, who live abroad, created musical culture, which could be characterized as socio cultural phenomena. One of insufficiently known of its aspects is sociological aspect that is the aim of the research. For its attaining such tasks are solved: to determine availability of social infrastructure of musical culture of Diaspora, to elucidate social aspects of music in periodicals and publications related to musical science.

Attempts to build up social infrastructure of musical culture were realized in Diaspora, namely: sociological and scientific-educational institutions for musicologists training were created (Ukrainian Sociological Institute, Vienna, 1920; Ukrainian Free University (1921, Vienna, Prague, Munich), Ukrainian Institute of Social Science (1924, end of the twenties – Institute of sociology), Ukrainian Workers' University (part-time education) (1927), Ukrainian High Pedagogical Institute named after M. Dragomanov (all – in Prague). The initiator of Institute of Sociology in Prague creation M. Shapovalov developed the conception of sociological society study. The item of social culture and art is clearly researched in the author's scheme, namely the study of: art groups (as example of emotional organization); cultural process as element of social mechanics; cultural-social typology as component of social genetics of Ukraine; cultural socio techniques of a family; art sociology.

Special attention was paid to social motives in publications related to musical science and publicistic articles: relations of Ukrainian musical culture with cultures of other nations (thesis of F. Steshko, Ye. Tsegelskyi), demonstration of new musical phenomena (thesis of S. Masliak on jazz music), education of audience taste and understanding of music, music quality, celebrations and concerts in cultural surroundings of immigrants (I. Bilogrud, V. Vytvytskyi, M. Gaivoronskyi, A. Rudnytskyi, M. Skala-Starytskyi). It is important that in nineteen sixties the prominent scientist of Diaspora V. Vytvytskyi spoke the mind about three levels of musical art: creators – performers – audience (the last was often shown as co-creators in the broadest sense) – that was scientifically grounded in modern theories of communication and sociology.

There was separated the work of journalists, who had written about problems of musical culture of Diaspora. They are: V. Didyuk (Canada), V. Lenyk (Germany), Yu. Shtul-Zhdanovych (France). The socio cultural context: influence of mass culture into public tastes, assimilation processes in surrounding of Ukrainian emigrants, integration of Ukrainian music in world cultural scope.

So, V. Didyuk stressed such sociological problems of national holidays' celebration, as: crudity of content and programs of some of them, duration of presentations, not high art level of performers sometimes, ill-breeding of audience that come late, talk during concert. A. Rudnytskyi paid attention on Ukrainian music entry into programs of concerts, education of public tastes. I. Bilogrud saw some reasons of modern music in concert programs slow prolongation: great difference of musical language of classical, romantic, impressionistic and modern styles, unpreparedness of listener and conservatism of critics. Yu. Shtul-Zhdanovych disturbed problems of integration of Ukrainian culture into world cultural space. The author logically proved irreplaceable role of artists in consolidation of Ukrainian culture in the world on the example of famous singer M. Skala-Starytskyi activity, violin-player A. Vyrsta career, Detroit-based Bandura Chorus activity (USA) in his publications.

Key words: sociology, musical culture, Diaspora, musicology, audience, cultural scope.

Соціологія музичної культури в Україні до часу проголошення її незалежності була забороненою темою. Тільки нещодавно вийшли в світ нариси з музичної соціології авторського колективу на чолі із професором Любов'ю Кияновською [10]. Однак і вони висвітлюють тільки окремі питання. До сьогодні теорії, яка б розглядала українську музику як соціокультурну систему, ще не створено. Українці впродовж XX ст. за межами рідної землі створили музичну культуру, яку можна охарактеризувати як соціокультурний феномен [6].

Мета статті – розглянути соціологічний аспект феномена музичної культури української діаспори в контексті діяльності науково-освітніх установ.

Однією з перших наукових інституцій діаспори був Український соціологічний інститут, заснований у Відні М. Грушевським (1920). Серед видів діяльності інституту були

публічні лекції, виклади, дискусійні семінари для українського громадянства, зокрема для студентства. Серед викладачів, чиї теми торкалися питань культури і мистецтва, – Дмитро Антонович. Одна з них – «Соціальні підстави розвитку мистецтва». Відділ народознавства у створеному в 1924 р. у Празі Микитою Шаповалом Українському інституті громадознавства (з кінця 20-х рр. ХХ ст. – Інститут соціології) спеціалізувався на вивченні рас і народів, насамперед слов'янських, з акцентом на дослідження їхньої духовної культури (мови, літератури, науки, мистецтва, релігії і т. ін.). Йому підпорядковувались загальна бібліотека інституту, Архів-музей визвольного руху та еміграції, ряд семінарів та мистецький і термінологічний кабінети [19, с. 142]. Серед професорів інституту були не тільки українські учені, але й визначні представники європейської та американської соціологічної науки, зокрема А. Бідга і Е. Халупний (Чехословаччина), Л. фон Візе (Німеччина), Ч. Емвуд, Е. Росс, П. Сорокін (США). Професор Н. Григорієв, який викладав історію України, читав курс «Історія України в народних піснях», продовжуючи досвід М. Драгоманова, який за політичними піснями реконструював систему політичних понять селянства [19, с. 146]. М. Шаповал розробив концепцію соціологічного вивчення суспільства. На вибудованій автором схемі чітко простежуються питання соціології культури та мистецтва – вивчення мистецьких груп (як приклад емоціональної організації); культурного процесу як елемента соціальної механіки; культурно-суспільна типологія як складова соціальної генетики України; культурна соціотехніка родини; мистецька соціологія. Наукові статті соціологів були опубліковані у шести випусках збірника «Суспільство». Водночас окремими виданнями вийшло понад 50 праць учених інституту. Після перших відвідин М. Шаповалом США та Канади у 1927 р. при Інституті соціології було відкрито Заочний український робітничий університет, який мав просвітянські функції, а його слухачами міг стати кожен українець, який умів читати і писати, незалежно від віку і країни проживання. На початку 1929 р. тут заочно навчалось понад 600 осіб з різних країн. Провідними дисциплінами були українознавство, громадознавство та ін. [19, с. 144]. Український соціологічний інститут у Празі належав до установ, які покладали початок соціологічним дослідженням на українському ґрунті. Важливим є внесок у розбудову музикознавчих досліджень Українським вільним університетом (1921, Відень, Прага, Мюнхен). На жаль, здобутки міжвоєнної еміграції у розбудові соціологічної інфраструктури не були продовжені у другій половині ХХ ст.

Діяльність цих українських науково-освітніх інституцій, а також можливість навчання українців у чеських вищих музичних закладах сприяє формуванню молодих музикознавців – докторів наук. В Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова (УВПІ) у Празі були захищені дисертації на здобуття ступеня доктора музично-педагогічних наук, серед яких робота Степана Юрія Масляка «Джес [джаз – Г. К.] на тлі сучасності» (1932) [4]. Дисертація С. Масляка є цікавим прикладом висвітлення музичної проблематики на стику інших наук, зокрема соціології. Джаз як нове явище культури дослідник аналізує у контексті глобальних суспільних змін, у зв'язку з появою ритмів сучасної доби. Погоджуючись з думкою О. Мартиненко про те, що «відсутність посилення не дозволяє встановити наукову вартість дисертації» [9, с. 126], варто відзначити, що тема дослідження була актуальною і малодослідженою на той час.

Однією з найпомітніших рис музикознавчих розвідок в еміграції з історії української музики ХІХ століття є те, що вона розглядається в контексті зв'язків з іншими культурами. Вагомим внеском у висвітлення чесько-українських музичних взаємин того періоду стали дисертації Ф. Стешка та Є. Цегельського. Дисертація Федора Стешка «Чеські музиканти в українській церковній музиці», в якій, зокрема, досліджувалися впливи чеських музикантів – диригентів греко-католицьких церковних хорів А. Нанке, В. Серсаві, Л. Седляка, Ф. Лоренца, Долежала, А. Галуппі та творчість представників «перемиської школи», була опублікована в науковому збірнику Чеської академії наук та мистецтв [18; 22]. Виконана на основі матеріалів і архівів та бібліотек Львова, Перемишля і Праги, дисертація була високо оцінена як чеськими, так і українськими науковцями. У дослідженні Євгена Цегельського «Чехи і галицько-українська світська музика у ХІХ ст. (взаємозв'язки)» (1936, рукопис чеською мовою), яке доповнює працю Ф. Стешка, піднято надзвичайно важливі проблеми, пов'язані з європейськими контактами нашої музичної культури, причому таких проблем, які в інших тео-

ретичних дослідженнях, властиво, не піднімалися [20]. Перший розділ, де Є. Цегельський детально розглядає розвиток української культури в Галичині у XIX ст., містить ряд спостережень про впливи західноєвропейської музики на розвиток української музичної культури. Аналізуючи діяльність чеських музикантів-емігрантів у Східній Галичині, дослідник поділяє їх на три категорії: музиканти-практики, педагоги і теоретики. Їхня заслуга, як відзначає автор, «полягає в тому, що вони принесли західноєвропейську музичну культуру на галицький ґрунт, а також в їхній диригентській і педагогічній діяльності» [20, с. 73]. Значна увага в дисертації приділяється періоду так званого загальнослов'янського руху, коли беруть початок чесько-українські зв'язки у галузі музики. Є. Цегельський згадує прізвища науковців та літераторів, фольклористів, які захоплювалися українською піснею. Дослідник намагався встановити, якою мірою чеські музиканти-емігранти спричинилися до розвитку української професійної музики. Як підкреслює О. Паріс, «можна стверджувати розмаїтість заторкнутої у дисертації тематики і віднести до одного з найсерйозніших досліджень у руслі «Україна і світ». Крім вивчення українсько-чеських зв'язків, центральне місце в праці займає теорія панславізму як дуже важлива суспільна і філософська проблема» [11, с. 21]. В роботі акцентується увага на одному з цікавих моментів в історії чесько-українських музичних взаємин, а саме на дискусії 1870-х рр. стосовно праджерел слов'янської музики, в епіцентрі якої опинилася галицька коломийка. Дослідник, проаналізувавши полемічні публікації чеських діячів з цієї проблеми (К. Запа, Л. Ріттерсберга, М. Конопасека) і їхні музичні твори, прийшов до висновку, що коломийка не може бути праджерелом не лише слов'янської, а й української музики. Проте введення коломийки до кола наукових зацікавлень зарубіжних дослідників мало позитивні наслідки для української культури. Як відзначав Є. Цегельський, саме захоплення українською піснею привело до спроб дослідження генези всеслов'янської музики. Останній розділ дисертації присвячений українсько-чеським взаєминам у Відні, де слов'янські товариства підтримували зв'язки, виступам львівського хору «Боян» у Празі (1891). Отже, робота Є. Цегельського, яка ґрунтувалася на цінних джерелах в архівах Чехословаччини та Львова, заклала підвалини нової української музично-історичної науки.

Ініціатор створення Українського музичного інституту (США) Роман Савицький доводив основні засади творення музичної освіти до широкого кола української громади, виступаючи в ЗМІ, зокрема в газеті «Свобода». Він наголошував, що музичне виховання української молоді на еміграції «повинно бути безумовно українське, тобто подаване на базі дотеперішніх цінних надбань нашої музики, на базі живого контакту з основними елементами духа української музики та української музичної стихії, – у своїй рідній, теплій і щирій атмосфері» [16]. Р. Савицький звертається також до педагогів, які мають пам'ятати, що їхнім обов'язком є не тільки виховувати добрих музикантів-фахівців, але й ентузіастів української музичної культури, «людей, що загальнолюдські надбання мають сприймати і бачити передусім крізь призму української музичної субстанції» [16]. А ще автор порушує проблеми якості музики в організованому середовищі української молоді, громади. Інститут постійно проводив просвітницько-профорієнтаційну роботу серед батьків, у провідній газеті української еміграції «Свободі» порушував проблему важливості музичного виховання дитини як майбутнього члена суспільства, слухача і поціновувача музики, а тому завдання музичної освіти – це не тільки підготовка професіоналів-віртуозів, але й виховання музично розвиненої особистості.

Михайло Гайворонський при всій різновекторності своєї діяльності (композитор, диригент, виконавець, музично-громадський діяч) не оминав питань музикознавства та публіцистики. Він написав біля 50-ти різних статей, оглядів, рецензій на різні музичні теми, більшість з яких з'явилися в газетах та журналах США, Канади впродовж тривалого часу – від 1920 до 1949 року. Статті публіциста мали виразний виховно-повчальний та соціологічний аспекти. М. Гайворонський, звертаючись до молоді, батьків та широких кіл громадськості, намагався привернути увагу до музики, навчитися її слухати та полюбити [3]. Музикознавчий і критичний доробок Антона Рудницького (США) представлений критичним оглядом «Українська музика», статтями і рецензіями, що увійшли до збірника «Про музику і музик» [12; 13; 14; 15]. Намагаючись залишатися на вістрі часу, автор порушує соціологічні проблеми музики. Хоч він не був прихильником популярної музики, проте вважав, що не слід її пов'язувати із загрозою

денаціоналізації, а у стосунках із молоддю – намагатися зрозуміти її проблеми і смаки, в тому числі музичні [13]. Торкаючись проблем естетики, А. Рудницький вважав, що «оцінка мистецьких вартостей іде шляхом пристосування критеріїв відвічних законів естетики, рівноваги форми шляхетности виразу, щирости змісту, досконалости технічних засобів, тонкості мистецького смаку» [14, с. 98]. Інші статті критика порушували ряд проблем музичної культури. Так, розмірковуючи на тему музичних студій українців у країнах Європи, він характеризував головні центри фахової музичної освіти (Лондон, Прага, Відень, Будапешт, Париж), а також наголошував на важливості впливу музичної атмосфери фахових кіл: «Побут на музичних студіях за границею повинен студентом дати не тільки фахову освіту, досконалість ремесла, але передовсім: навчити його музичного європейського смаку і розкрити перед ним обрії сучасної музичної дійсности» [14, с. 307].

Одним з провідних музикознавців діаспори другої половини ХХ ст. був Василь Витвицький. Його монографії, збірки статей, нариси (історичні та нариси творчості композиторів і виконавців), музично-теоретичні та культурологічні розвідки, рецензії, доповіді, мемуари, епістолярна спадщина вражають широтою інтересів [2]. Впродовж майже вісімдесяти років В. Витвицький був свідком та активним учасником музичних подій в Україні та діаспорі, а тому його музикознавча та публіцистична спадщина, створена впродовж 70 літ, є важливим джерелом історії української музики. У 1949 р. В. Витвицький прибуває до Детройта (США), де активно працював у різних сферах музичного життя, в тому числі музикознавстві та публіцистиці. Він виступає із програмною доповіддю-оглядом стану української музики в Україні та діаспорі «Українська музична сьогочасність» на Першій зустрічі українських митців Америки та Канади в Торонто (1954). Важливо, що вже тоді вчений в доповіді висловив думку про три рівні музичного мистецтва: творці – виконавці – слухачі (останніх автор часто трактує у своїх працях як співтворців у найширшому розумінні), яка отримала наукове обґрунтування в сучасних теоріях комунікації та соціології.

У 1962–1972 рр. у Твін Сіті (Міннеаполіс, Міннесота, США) видавався журнал-квартильник «Вісті–Herald» (1963–1970), пізніше – «Музичні вісті» (1970–1972) як бюлетень українського хору «Дніпро». Фаховістю відзначалися тут статті відомого співака та педагога М. Скали-Старицького [17].

Важливим соціологічним аспектом музичної культури діаспори є аналіз святкувань та концертів, характеристика слухачької публіки. В основному схема та форма проведення громадських свят в діаспорі була традиційною, запозиченою з рідного краю: реферат, пісні (хорові та сольні), окремі інструментальні твори, декламації, театральні вистави. Це було дійство, участь у якому брали дорослі, молодь і діти. Велика кількість таких святкувань не завжди відповідала їх якості. Журналіст, редактор газети «Гомін України» В. Дідюк в 1974 р. пише критичну статтю про відзначення національних свят. Автор відзначає такі прогалини в їхній організації, як брак серйозного підходу, невдалий підбір членів оргкомітетів, непродуманість значення і змісту окремих свят, їхніх програм, довготривалість імпрез (від чотирьох до п'яти годин, а то й більше), не завжди високий мистецький рівень виконавців, невихованість публіки, яка запізнюється, розмовляє під час концерту. Все це відштовхувало молодь від таких заходів, а тому, звертаючись до української громади в Канаді, В. Дідюк наголошував: «Пам'ятаймо, що всі наші національні і релігійні свята виконують також виховну роботу і скріплюють глибоке почуття пошани і пошанування минулого і сучасного» [5, с. 107]. У 1950-х роках А. Рудницький теж порушував проблеми якості святкувань і закликав: «Побільше сучасної української музики в програмах і побільше відваги й авторитету у відношенні до невибагливого й, на загал, дешевенького смаку публіки – це повинно бути гаслом усіх наших професійних музик-виконавців» [12].

Про важливу проблему «слухач і сучасна музика» на шпальтах преси писав композитор Ігор Білогруд. Він, зокрема, бачив декілька причин повільного просування сучасної музики в концертних програмах: велика різниця у музичній мові творів класичного, романтичного, імпресіоністичного та сучасного стилів; непідготовленість слухача та консерватизм критиків [1]. Автор писав також про вплив засобів масової технічної інформації на непідготовленого слухача, «засмічення» його слухового досвіду неякісними або низькопробними творами.

Виконавці діаспори, які намагалися пропагувати українське музичне мистецтво в іносередовищі, також зустрічалися з проблемами музичного рівня публіки та їхніми смаками. О. Кошиць так характеризував ситуацію в Америці 1930-х років: «Що стосується музичного рівня публіки, то говорити про це дуже важко, оскільки тут збіг всіх національностей і всіх ступенів розвитку музичного. Характерно тільки те, що у відсотковому відношенні до більшості Америка стоїть нижче Росії: на всю Америку тільки три опери, з яких тільки одна не знає дефіциту – це Метрополітен – і то тільки тому, що майже вся абионована мільйонерами за колосальні гроші. ... Міст п'ять-шість мають прекрасні філармонічні оркестри, теж під заступництвом мільйонерів, оскільки щорічно зазнають колосальних збитків. ... Решта: кінематографи і Лов-театри (легка музична комедія і дивертисмент ... Для більшості ж улюблена музика: « джез-банд »..., «Непрофесійність загального музичного рівня прямо-таки вражає» [7, с. 45-46]. І літературознавці діаспори, дописуючи до періодичних видань, теж порушували питання української музичної культури. Одним з активних авторів був Володимир Леник з Німеччини. Ряд публікацій 1950–1960-х рр. журналіст присвятив сумівським колективам (жіночому хору «Діброва», чоловічому хору «Прометей», оркестру «Батурин»), а також хорам «Кобзар», «Ікона», «Візантійському хорові» та ін. Автор добре розумів, що цивілізований світ сприйме нас тільки тоді, коли переконається у високому рівні нашої культури, а тому, знайомлячись із українськими громадами в Канаді, США, Великобританії, Австрії, Бельгії, Франції, прагнув висвітлити культурні надбання української діаспори. Добірка статей журналіста, що побачила світ уже в незалежній Україні [8], об'єктивно передає мистецьку атмосферу української діаспори повоєнних десятиліть.

У тому ж ключі працював літературознавець, багатолітній редактор «Українського слова» (Париж) Олег Штуль-Жданович. У цій газеті впродовж 1950-х років він друкує статті, присвячені діячам української діаспори, зокрема тим, які творили у Франції (скрипалю А. Вирсті, співаку М. Скала-Старицькому), а також гастролям в Європі Капели бандуристів ім. Т. Шевченка з Детройта у 1958 р., диригенту «Візантійського хору» М. Антоновичу, співаку М. Мінському [21]. У статтях О. Штуль-Ждановича чітко простежується соціокультурний контекст. Так, у статті «Імпреза високої кляси» про концерт співака М. Скала-Старицького в залі «Gaveau» в Парижі він полемізує із тими представниками української еміграції, які вважали, що в основу її діяльності мають бути покладені політичні, пропагандистські акції, а не мистецтво. Автор переконує, що «мова мистецька – міжнародна мова, й нею можна сказати найскорше й найлегше багато важливого, а може, й наважливішого», що в житті інших народів «культурна вага йде в парі з вагою політичною», що «якщо ми виходимо на політичну арену, то мусимо виходити й на культурну, інакше ніхто не повірить, що наш вихід на політичну арену є заслужений», «доки Лисенко чи Гнатишин не стануть поруч Верді й Гуно, доти й політичні справи не посунуться вперед» [21, с. 222–223]. На прикладі творчості М. Скала-Старицького автор доводить незамінну роль митців в утвердженні української культури у світі. Після гастролей співака до США у 1957 р. О. Штуль-Жданович друкує інтерв'ю, в якому разом із М. Скала-Старицьким роздумує над роллю митця, публіки у культуротворчих процесах, над проблемами української еміграції [21, с. 483–484]. Митець з тривогою говорить про регрес еміграції на основі спостережень за публікою – якщо раніше вона була масовою, то тепер менш чисельна, але вже така, що її можна назвати «добірною», тобто такою, що розуміється на співі. В цілому співак констатував збайдужіння загалу: «Люди включаються за матеріальні добра, за особистий добробут, і настає переоцінка цінностей: що таке концерт у порівнянні з сеансом телевізії, де виступають гангстери й відбуваються змагання за тисячі доларів?» [21, с. 481–486]. Українці, прибувши до Америки, опинилися в зовсім інших умовах, у яких вони жили до того і не тільки в Україні, але і в Європі. Ці нові умови не тільки знищили ієрархію людей, але й ієрархію цінностей. Це стає небезпечним явищем для української спільноти, яка має залишатися українською спільнотою при всій лояльності до Америки: «Зруйнувавши себе як українську спільноту, українці не будуть вартісні навіть для Америки, а про виконання своїх завдань супроти України вже й мови не може бути» [21, с. 485]. І ще одне важливе спостереження: Америка «так охоче приймала еміграцію поневолених Москвою народів також тому, щоб вони принесли дещо ідеалізму, дещо освіжили атмосферу й влили ідейне підсилення, необхідне для

всякої потуги, що поруч матеріальних засобів мусить мати й ідейний багаж, якщо хоче виконати своє завдання – бути лідером вільного світу» [21, с. 485]. У статті про поїздку скрипаля А. Вирсти до США та Канади в 1958 р. журналіст зачіпає проблеми професійності українського музичного мистецтва за кордоном і з жалем констатує, що цього високого рівня в культурному житті українська діаспора ще не досягла, а відсутність професійних українських організаторів концертів не може втамувати її бажання почути високе мистецтво [21, с. 241–247]. О. Штуль-Жданович звертає увагу на склад публіки на концертах скрипаля. Це була насамперед інтелігенція: «Відсутність загалом на скрипкових концертах свідчить лише про те, що скрипка в нас ще не має свого слухача, як і, напр., віолончеля» [21, с. 243]. Автор привертає увагу до проблеми координації діяльності українських громад у світі: «Це корінна проблема в усіх ділянках. Роздроблення доводить до того, що робиться дуже багато, але не можна нічого зробити на більшу скалю. А це призводить до того, що загал оцінює українську працю як малу, провінційну, не атракційну в американських масштабах» [21, с. 244]. О. Штуль-Ждановича хвилювали проблеми інтеграції української культури у світовий культурний простір, а для її представництва необхідно виховувати музикологів, які у світових енциклопедіях напишуть про Бортнянського як про українця [21, с. 306]. Ці заклики почули А. Вирста, М. Антонович, пізніше Р. Савицький-молодший, які активно інтегрували відомості про українську музику, її композиторів та виконавців для зарубіжних енциклопедій та довідників.

Стоячи на засадах розбудови професійного музичного мистецтва, О. Штуль-Жданович різко критикує самозаспокоєння і гордість діаспори масовою культурно-освітньою роботою – будовою церков, безконечним числом хорів і газет: «Все це добре й необхідне, але пересічний рівень сьогодні не задовольняє навіть нас. ... коли люди не знайдуть задоволення духовних потреб у своєму, то шукатимуть у чужому й денаціоналізуюватимуться» [21, с. 308].

Підсумовуючи, зазначимо, що в діаспорі було здійснено успішні спроби розбудови соціологічної інфраструктури музичної культури: створено соціологічні та науково-освітні інституції для підготовки музикознавців. У музикознавчих та публіцистичних статтях науковців та журналістів приверталася увага до таких проблем, як зв'язки української музичної культури з культурами інших народів, висвітлення нових музичних явищ, зокрема джазу, виховання смаку і розуміння музики у слухачької публіки, якості музики, святкування та концертів у культурному середовищі емігрантів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білогруд І. Слухач та сучасна музика / І. Білогруд // Овид. – Чикаго, 1957. – Ч. 2–3 (79–80). – С. 35.
2. Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика / В. Витвицький ; [упор., підготовка до друку, коментарі, перекл. і переднє слово Л. Лехник; відп. ред. Ю. Ясіновський]. – Львів, 2003. – 400 с.
3. Гайворонський М. Учть дітей музики / М. Гайворонський // Календар УНС на рік 1929. – Джерзі Ситі, США. – С. 128; Гайворонський М. Хорове діло / М. Гайворонський // Календар УНС на рік 1929. – Джерзі Ситі, США. – С. 124–127; Гайворонський М. Як нам піднести нашу музичну культуру (Думки на імміграції) / М. Гайворонський // Календар УНС на рік 1930. – Джерзі Ситі, США. – С. 104–106; Гайворонський М. Моменти з життя музиків / М. О. Гайворонський // Календар УНС на рік 1931. – Джерзі Ситі, США. – С. 108–109; Гайворонський М. Початки музики / М. О. Гайворонський // Календар УНС на рік 1931. – Джерзі Ситі, США. – С. 104–105.
4. Дипломна робота С. Масляка «Музична драма Ріхарда Вагнера» та його ж дисертація «Джес на тілі епохи» // ЦДАВО України, Ф. 4465, оп.1, спр. 616.
5. Дідюк В. Дещо про відзначування національних свят / Василь Дідюк // На народній ниві: нариси – статті – коментарі – репортажі / Василь Дідюк. – Торонто : Накладом автора з друкарні Видавничої спілки «Гомін України», 1982. – С. 102–107.
6. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : [монографія] / Г. Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.

7. Кошиць О. Листи до друга (1904–1931) / О. Кошиць ; [упоряд., коментарі, вст. стаття і покажчик імен Л. О. Пархоменко]. – К. : Рада, 1998. – 190 с.
8. Леник В. Українці на чужині або репортажі з далеких доріг / Володимир Леник. – Львів : Червона калина, 1994. – 335 с.
9. Мартиненко О. Музична діяльність української еміграції у міжвоєнній Чехословаччині (джерелознавчий аспект дослідження) : дис... канд. мист-ва : спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво» / Мартиненко Оксана Василівна. – НМАУ. – К., 2001. – 310 с.
10. Нариси з музичної соціології : навч. посіб. для вищих і середніх спец. муз. закладів / Кияновська Л. О., Пилатюк О. Б., Скорик А. Я., Ластовецька-Соланська З. М. – Львів : Сполом, 2011. – 146 с.
11. Паріс О. Музикознавча спадщина Євгена Цегельського / Паріс Олена Анатоліївна // Архів ЛНМА : [дипломна робота; ЛДМІ ім. М. Лисенка]. – Львів, 1994. – 199 с.
12. Рудницький А. За нові твори в програмі концертів / А. Рудницький // Свобода. – 1955. – 17 верес., ч. 179.
13. Рудницький А. Популярна музика і загроза денаціоналізації / А. Рудницький // Свобода. – 1974. – 23 лют., ч.36.
14. Рудницький А. Про музику і музик / А. Рудницький. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто : НТШ. Б-ка Українознавства, ч. 39. – 1980. – 336 с.
15. Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд / А. Рудницький. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963. – 406 с.
16. Савицький Р. УМІ в третьому році існування / Роман Савицький // Свобода. – 1954. – 24 верес., ч. 184.
17. Скала-Старицький М. Інтерпретація / М. Скала-Старицький // Вісті. – Твін Сіті, Мінн., 1967. Ч.2 (21). – С. 15–17; Скала-Старицький М. Проблеми співацької кар'єри / М. Скала-Старицький // Вісті. – Твін Сіті, Мінн., 1967. – Ч.1 (20). – С. 19–21; Скала-Старицький М. Театр і публіка [Текст] / М. Скала-Старицький // Визвольний шлях. – Лондон, 1964. – Кн.1/192. – С. 21–24.
18. Шешко Ф. Чеські музики в українській церковній музиці: Скорочений переклад докторської дисертації, опублікованої чеською мовою у Празі 1935 року / Ф. Шешко // Беднаржова Т. Федір Шешко, український вчений-педагог, музиколог-теоретик. – Тернопіль – Прага : Горлиця, 2000. – С. 45–82.
19. Трощинський В. Український соціологічний інститут у Празі : організація і наукова праця (1924–1932 р.) / В. Трощинський // Українська діаспора. – К. – Чикаго : Ін-т соціології НАН України, Редакція Енциклопедії укр. діаспори при НТШ (США), 1992. – Ч. 2. – С. 138–150.
20. Цегельський Є. Чехи і галицько-українська музика ХХ ст. / Є. Цегельський // Паріс О. Музикознавча спадщина Євгена Цегельського // Архів Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка : диплома робота ; [Переклад з чес. О. Паріс] ; Львівський держ. муз. ін-т ім. М. Лисенка. – Львів, 1994. – С. 35–122.
21. Штуль-Жданович О. Ціною крові / О. Штуль-Жданович. – Нью-Йорк–Київ–Торонто : Вид-во ім. Олени Теліги, 1997. – 592 с.
22. Steško F. Čeští hudebníci v ukrajinské církevní hudbě (z dějin haličsko-ukrajinské církevní hudby / Fedir Steško. – v Praze : nácladem České Akademie Věd a Umění, 1935. – 46 s.